

Janne Hätinen

LUONTOLEIRIKOULU
ALAKOLULUOKAN TYÖKALUNA

Neljäsluokkalaisten sosiaalis- emotionaalisten
taitojen kehityksen tukeminen luontoleirikoulussa

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Marraskuu 2014

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 19.11.2014
Tekijä(t) Janne Hättinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö
Nimeke Luontoleirikoulu alakoululuokan työkaluna	
Tiivistelmä Opinnäyte oli toiminnallinen kehittämisprosessi, jossa tavoitteena oli toteuttaa yön yli kestävä luontoleirikoulu Mikkelin Rantakylän koulun 4b luokalle. Leirikoulu toteutettiin keväällä 2014 Mikkelin lähellä, talousmetsässä ja se piti sisällään yöpymisen ja ruokailun lisäksi alaköysiharjoitteen ja geökätköilytehtävän. Leirikoulun tavoitteena oli tukea ryhmän toimintaa yhteisönä, nostaa esille ryhmädynamiikan elementtejä ja tuoda kokemuksellisuutta ja elämyksellisyyttä peruskoulun opiskeluun. Lisäksi pyrittiin vastaamaan opetussuunnitelman vaatimaan sosiaalis- emotionaalisten taitojen kehityksen tukemiseen. Toimintojen ohjauksen perusta oli elämyspedagoginen ja pyrki tukemaan paljolti sekä yksilön, että ryhmän tasolla toimijan ja toimijoiden omaa vastuuta. Mukana oli myös metsäympäristön mukanaan tuoma ympäristön muutos, joka asetti omat haasteensa ryhmälle. Yöpyminen toteutettiin kahdessa puolijoukkueteltassa. Leirikoulun jälkeen pidettiin jälkirefleksio, jonka tarkoituksena oli avata uudelleen keskustelu leirikoulun tavoitteista ja kerätä lasten kokemuksia toiminnasta. Tuloksena havaittiin, että luontoympäristö ja elämyksellinen toiminta tukevat sekä yksilön tasolla, että ryhmänä tämän ikäisten oppimista niin sosiaalis- emotionaalisten taitojen, kuin opetussuunnitelman mukaisten taitojen opiskelun tukena.	
Asiasanat (avainsanat) Leirikoulu, luonto, elämyspedagogiikka, kokemuksellinen oppiminen	
Sivumäärä 28	Kieli suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä)	
Ohjaavan opettajan nimi Tommi Pantzar	Opinnäytetyön toimeksiantaja Rantakylän Koulu, Mikkelä

DESCRIPTION

	Date of the bachelor's thesis 19.11.2014
Author(s) Janne Häätinen	Degree programme and option Civic activities and youth work
Name of the bachelor's thesis Natural camp-school as a tool in elementary school	
Abstract <p>This bachelor's work was a process to design and actualize an over-night experience (camp school) in a forest environment for the class 4b from Rantakylä school in Mikkeli. The camp school was carried out during spring of 2014 near Mikkeli. Set in a maintained forest it included staying the night and eating in the forest, a low ropes activity and a geocaching puzzle. The goals for the camp school were supporting the group's teamwork, spotlight group dynamics, introduce experiential elements into schoolwork and support the school's goals in teaching socio- emotional skills. Activities were instructed in a way typical to adventure education aiming to encourage the group and individual members of the group to take responsibility. The forest setting brought its own challenges. The night was spent in two half-platoon tents. After the camp school a reflection was carried out to collect experiences from those involved and to re open a discussion on the topic of goals set for the camp school</p> <p>As a result was found out that a nature setting and experiential activities support the school work of children this age in learning socio- emotional skills and goals found in the study plan.</p>	
Subject headings, (keywords) Camp school, nature, adventure education, experiential learning	
Pages 28	Language Finnish
Remarks, notes on appendices	
Tutor Tommi Pantzar	Bachelor's thesis assigned by Rantakylä school, Mikkeli

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	KEHITTÄMISEN TAUSTA JA TARVE	3
2.1	Luonto oppimisympäristönä	4
2.2	Sosiaalis- emotionaaliset taidot	4
3	KÄSITTEET	5
3.1	Elämypedagogiikan käsite	5
3.2	Kokemus	6
3.3	Ohjaus seikkailutoiminnassa	6
3.4	Sosiaalis- emotionaaliset taidot	7
4	TOIMINNAN KUVAUS	8
4.1	Valmisteleva päivä 7.5.....	9
4.2	Leirikoulupäivä 8.5.....	10
4.3	Geokätköily.....	12
4.4	Alaköysirata.....	13
4.5	Ilta ja vanhempien vierailu	14
4.6	Reflektio	14
4.7	Yö	15
4.8	Lähtöpäivä 9.5.	15
4.9	Jälkireflektio koululla	16
5	OPPILAJEN KOKEMUSTEN TULKINTAA.....	17
5.1	Oppilaiden kokemus ryhmässä toimimisesta.....	17
	LÄHTEET	19

LIITTEET

- 1 Leirikoulun ohjelma
- 2 Turvallisuussuunnitelma ja kartat

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö oli kehittämisprojekti, jonka tarkoituksena oli järjestää Mikkelin Rantakylän koulun 4b-luokalle yön yli kestävä luontoleirikoulu. Leirikoulun sisältönä oli neljännen luokan biologian teemojen kertaaminen ja luokan oppilaiden sosiaalis-emotionaalisten taitojen vahvistaminen, sekä ryhmätyön tukeminen luontoelämyksen ja ryhmähaasteiden avulla. Lisäksi pyrin tarjoamaan opettajalle mahdollisuuden tarkastella luokan ryhmädynamiikkaa luokkahuoneen ulkopuolella. Leirikouluun osallistuivat minun lisäksi luokan opettaja, Marja-Leena Bilund, viisi Mikkelin AMK:n ensimmäisen vuoden yhteisöpedagogiopiskelijaa (), sekä 4b-luokan 22 oppilasta.

Päädyin valitsemaan opinnäytteekseni leirikoulun järjestämisen luontoympäristössä kahdesta syystä. Molemmat juonsivat omiin kokemuksiini leirikouluista, luonnosta ja näiden tuomista elämyksistä.

Olin aikaisemmin työskennellyt leirikouluja ja luontoon sijoittuvia palveluita tarjoavassa Metsäkartanon nuorisokeskuksessa leirikouluohjaajana ja palveluvastaavan sijaisena. Työssäni sain kokea, että alakoulun luokkaryhmille on eduksi saada yhteisiä kokemuksia täysin erilaisessa ympäristössä ja erilaisten toimintojen kautta, kuin oman koulun viitekehyksessä ja koulutyön päiväjärjestyksessä. Huomioin, että ryhmädynamiikkaa esiintuovat harjoitteet ja kokemukset ovat hyödyllisiä sekä opettajalle, että oppilaille. Lisäksi opettajille olisi nähdäkseni hyväksi antaa rohkaisevia kokemuksia vaihtehtoisista oppimisympäristöistä ja -tavoista (Karppinen & Latomaa 2007, 11).

Toinen syy oli oma kokemushistoriani luonnossa viettämieni tuhansien tuntien valossa. Olen ollut aina eräihminen, mikä lienee osaltaan perintöä vanhemmiltani ja osin varmasti jatkumoa sille, että lapsena asuimme lähellä metsää ja metsä oli toveripiirini yleisin leikkipaikka. Kipinä viettää aikaa luonnossa on pysynyt aikuisiälle asti. Luontoelämykset vaelluksilla ja pienemmillä retkillä, yksin ja ryhmässä, ovat antaneet minulle tukea kasvaa ihmisenä ja nähdä omia vahvuuksiani ja heikkouksiani niin sosiaalisten taitojen, kuin kovien taitojen saralla aivan eri tavalla, kuin mitä päivittäin rullaava arkielämä on voinut tarjota.

Halusin yhdistää kokemukseni ohjaajana ja kokemukseni elämyksestä ja luonnosta nauttijana tuotteeksi, joka voisi tarjota seuraavan sukupolven edustajille samankaltaisia kasvun mahdollisuuksia, kuin mistä minulla on ollut etuoikeus nauttia kasvuni polulla.

Leirikoulun ajankohta osui neljännen luokan loppuun, jolloin luokka oli ehtinyt olla yhdessä ryhmänä jo usean vuoden ja tulisi opiskelemaan samassa ryhmässä vielä kaksi vuotta. Johtavana ajatuksena oli antaa oppilaille sekä yksilöllinen, että ryhmätasoinen elämys luokkahuoneen ulkopuolella, josta sekä oppilaat, että luokan opettaja saisivat eväitä yhteiseen opintaipaleeseen. Opettajalle tarjoutui myös mahdollisuus tarkkailla luokan ryhmädynamiikkaa.

Leirikoulun haasteet muodostuivat rakennetuista haasteista, joista osa oli suunnattu opetussisällön kertaamista tukevaksi. Osa taas oli ryhmän toimintaa haastavia tehtäviä. Toinen puoli haasteista oli ympäristön luonnostaan asettamia, perustarpeiden ympärillä pyöriviä haasteita.

Leirikoululla oli tavoitteina lasten sosiaalis-emotionaalisten taitojen kasvun tukeminen ja neljännen luokan biologian kertaaminen, sekä ryhmädynamiikan esilletuominen, mutta henkilökohtaisesti tärkeimmäksi koin tavoitteen luoda luokalle mieleenpainuva, yhteinen kokemus. Halusin antaa jotain, jonka luokka voi ryhmänä muistaa luokan omana kokemuksena. Jotain mitä mainita, kun muistellaan neljännen luokan loppua.

2 KEHITTÄMISEN TAUSTA JA TARVE

Koulun tehtävänä on tarjota oppilaalle mahdollisuus kokea vaihtelevien työtapojen avulla monipuolisia elämyksiä, kokemuksia ja oppimista, jotka tukevat oppilaan persoonallista ja sosiaalista kasvua ja kehittymistä aktiiviseksi ja tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi (Opetussuunnitelman perusteet 2004). Edellä mainitut tavoitteet jäävät kuitenkin usein opetussuunnitelmien tietopainotteisuuden, opettajajohtoisen opetuksen, kiireen ja vanhaan juuttuneiden asenteiden jalkoihin. (Karppinen 2007, 77) Koulussa tulisi siis oppia olemaan ihminen ihmisten joukossa. Tähän perinteisen sivistyksen ulkopuolelle jäävän kasvun tukemiseen pyrittiin tarjoamaan työkalu luontoleirikoulun muodossa.

Leirikoulua suunnitellessa ja tavoitteista luokan opettajan kanssa keskusteltaessa, nousivat esiin tavoitteiksi sosiaalis-emotionaalisten taitojen tukeminen ja luontoympäristön käyttö oppimisen apuna. Sosiaalis-emotionaalisia taitoja pyrittiin lähestymään ryhmädynamiikkaa esille tuovin menetelmin. Näitä olivat ongelmanratkaisua vaativat ryhmätehtävät, sekä ympäristön itsessään asettamat haasteet mm. majoittautuminen, toimiminen ja pitkä ulkoilmassa vietettävä aika. Oppimiseen luontoa käytettiin konkreettisesti asettamalla biologian tehtävät sellaisiksi, että tehtävien ratkaisemiseen tarvittava materiaali löytyi ympäristöstä, jossa tehtävä tuli suorittaa.

Leirikoulun lisätavoitteena oli kerrata neljännen luokan biologian asioita. Tämä toteutettiin geokätköilyn muodossa, kätköistä löytyvillä käytännön tehtävillä. Tehtävien suunnittelu jäi luokan opettajan ja oppilaiden huoleksi, sillä itse en ole pätevä opettamaan biologiaa. Tästä syystä en juuri käsittele tätä osiota kirjallisessa työssäni. Viittaan kuitenkin aiheeseen toiminnan kuvauksen yhteydessä.

Leirikoulun voi nähdä työtapana osana eheytyneen koulupäivän ideaa, jossa toiminta on luokkahuoneopetusta vapaampaa ja aikuisen rooli on enemmän turvallisuuteen ja mahdollistamiseen keskittyvää, kuin perinteisessä opettajan roolissa. Eheytytty koulupäivä on malli, jossa koulupäivä rakentuu tunti-välitunti-mallin sijasta opiskelun, harrastamisen ja toimintaryhmien muodostamaksi seminaaripäiväksi. (Nurmi ym.

113-114).

2.1 Luonto oppimisympäristönä

Metsä asettaa itsessään haasteita ja mahdollisuuksia muun muassa liikkumisen ja asioiden havainnoinnin suhteen. Toisaalta metsä herättää luokkahuoneesta eroavalla tavalla kokijan havainnoimaan ympäristöään ja kiinnittämään huomiota omaan tekemiseen: Sammalella käveleminen vaatii tottumattomalta tarkkutta.

Toisaalta aluskasvillisuuden tutkiminen on konkreettisempaa itse aluskasvillisuuden keskellä kyykkien, kuin kuvaa katsellen. Luonto on innostava ja luovuutta ruokkiva oppimisen ympäristö (Benefits of connecting... 2012)

2.2 Sosiaalis- emotionaaliset taidot

Lapsen sosiaalis- emotionaaliset taidot näkyvät jo alakoulussa. Näiden taitojen kasvun tukeminen ehkäisee yksinäisyyttä ja pahoinvointia tulevaisuudessa (Junttila, 2010).

Koululuokassa on useita erilaisia persoonia ja rooleja. Näitä rooleja pyrittiin tuomaan esille, niin opettajalle ja ohjaajille, kuin lapsille itselleen yhteistyötä vaativien tehtävien, kuten klassisen alaköyksiradan avulla. Reflektiossa pyrittiin herättämään ryhmää keskustelemaan erilaisista rooleista ja niiden vaikutuksesta tehtävästä suoriutumiseen. Ryhmädynamiikkaa tuotiin edelleen esiin jakamalla luokka kahteen telttaryhmään. Ryhmiä vastuutettiin pitämään itse huoli telttapaikan valinnasta, polttopuun keruusta ja muusta yöpymiseen liittyvästä. Lisäksi yksittäiset ryhmäläiset asetettiin vastuuseen muusta telttaryhmästä jakamalla jokaiselle kipinävuoro yön ajaksi. Turvallisuussyistä kipinävuorossa oli kuitenkin jatkuvasti aikuinen ohjaaja auttamassa ja pitämässä seuraa.

3 KÄSITTEET

Tärkeimmät käsitteet ovat elämyspedagogiikka, kokemus ja sosiaalis- emotionaalisen taidot.

3.1 Elämyspedagogiikan käsite

Elämys- ja kokemustoiminnassa käytettyjen käsitteiden sisällöt ovat usein vaihtelevia ja epämääräisiä. Pyrin tässä määrittelemään elämyspedagogiikan käsitteen siitä näkökulmasta, jossa sitä opinnäytteeni yhteydessä käytän.

Elämyspedagogiikka on Tiaisen ja Latomaan suomennos saksan *Erlebningspedagogik*-termistä. Se saapui suomalaiseen koulutussemantiikkaan 1990-luvulla. Suomessa sillä tarkoitetaan laajaa alaa erilaista toimintaa leiritoiminnasta extreme-elämyksiin. (Karppinen, Latomaa 2007, 11)

Mortlock (1994, 22-23) kuvaa neljä seikkailun lajia:

- Leikki (play)
- Seikkailu (adventure)
- Rajaseikkailu (frontier adventure)
- Epäseikkailu (misadventure)

Leikki (play) on taso, jossa toimija liikkuu selkeästi omien kykyjensä alimmilla tasoilla. Emotionaalisesti, kyvyllisesti ja keskittymisen kannalta vaatavuuden taso on matala. Fyysisen vaaran tunne on minimaalinen. Leikki koetaan usein mukavaksi, tylsäksi tai ajanhukaksi.

Seikkailun (adventure) tasolla toimija hallitsee tilannetta ja toimii kykyjensä puitteissa. Toimintaa ei koeta juuri vaaralliseksi. Loukkaantumisen riski on kuitenkin olemassa, mutta se ei ole kouriintuntuva, sillä toimija kokee olevansa tilanteen herra. Tällä tasolla koetaan haasteita, jotka ovat selvästi voitettavissa. Tilanteet tai harjoitteet koetaan haastaviksi ja jännittäviksi, mutta omia taitojaan ja kokemustaan

hyväksikäyttäen toimija selvittää ongelmat. Tällä tasolla tylsyyden tunne ei häiritse toimijan keskittymistä käsillä olevaan tehtävään.

Rajaseikkailu (frontier adventure) tapahtuu usein juuri seikkailun (adventure) rajoilla. Mukana on todellinen vaaran tunne, eikä toimija välttämättä tunne hallitsevansa tilannetta täysin. Kykyjensä ja taitojansa hyväksikäyttäen toimija kykenee kuitenkin voittamaan eteen tulevan haasteen.

Epäseikkailu (misadventure) on vaarallinen ja usein tahattomasti aiheutettu tilanne, jossa toimija ei koe enää olevansa tilanteessa, jota pystyy millään muotoa hallitsemaan. Fyysisen tai psyykkisen trauman mahdollisuus on suuri ja tilanteeseen liittyy vahva pelon tunne. Kyseessä voi olla tilanne, jossa toimija on pakotettu tekemään jotain, jota ei teknisesti lainkaan hallitse, vrt. eksyminen yksin metsään.

Tässä opinnäytteessä elämyspedagogiikalla tarkoitetaan tapaa ohjata ja suunnitella toimintoja, harjoitteita ja tilanteita, jotka tähtäävät kokemuksen ja tunnejäljen tuottamiseksi toimijalle. Työkaluna käytettiin seikkailullisia toimintoja, jotka asettuvat Mortlockin seikkailun (adventure) alueelle.

3.2 Kokemus

Kokemus on oppimisen pohja ja jokaisessa kokemuksessa on tilaisuus oppimiseen (Boud 1993, 8-19). Tässä kokemuksella viitataan yksilön tunnetason kokemuskälkeen. Toimintojen tavoitteena oli jättää toimijan tunnemuistiin jälki tilanteesta, johon on mahdollista myöhemmin palata. Tällöin käytetään hyväksi siirtovaikutusta, eli elämystilanteesta koetun soveltamista myöhemmin elämässä (Karppinen 2005, 44-45).

3.3 Ohjaus seikkailutoiminnassa

Ohjaajan rooli seikkailutoiminnassa on vetäytyvä ja tilaa antava. Hän ei anna valmiita ratkaisuja, vaan pyrkii tukemaan toimijoiden omia ratkaisuja. Ohjaaja vastaa toiminnan henkisestä ja fyysisestä turvallisuudesta ja havainnoi toimintaa, sekä antaa

tarvittaessa tiedollista tai fyysistä tukea sekä palautetta. (Priest & Gass 2005) Tässä opinnäytteessä ohjaajilla viitataan sekä itseeni, että ensimmäisen vuoden yhteisöpedagogiopiskelijoihin, jotka toimivat ohjaajina geokätköilyn, alaköysiradan ja illan reflektion aikana.

Ohjaajalla tulisi turvallisen toiminnan toteuttamiseksi olla itsellään riittävästi omakohtaisia kokemuksia niistä toiminnoista, joita hän aikoo ohjata. Omat kokemukset antavat teknisiä, sosiaalisia ja oppimistaitoja, jotka muodostavat hyvän ohjaajan työkalupakin toimintoja suunniteltaessa, ohjattaessa ja analysoitaessa. Omat epäonnistumisen kokemuksetkin antavat valmiuksia varautua erilaisiin tilanteisiin, kunhan niitä on pureskeltu ja niistä on opittu.

Omien taitojensa tunteminen, ja rajoitustensa ymmärtäminen on erittäin tärkeä osa ohjaajuutta. Itsetuntemus antaa ohjaajalle valmiuksia tunnistaa riskejä, tehdä tarkoituksenmukaisia päätöksiä ja toteuttaa toimintoja turvallisesti. (Lehtonen 2007, 127-128)

Ohjaajan rooli korostuu reflektoinnissa. Reflektion tarkoitus on nostaa esiin toiminnassa havaittuja ongelmakohtia, mutta myös onnistumisia ja vahvuuksia ja saada ryhmä käymään keskustelua näistä havainnoista. Toisinaan reflektiota voi käyttää myös toiminnan hetkelliseen keskeyttämiseen ja ryhmän rauhoittamiseen. (Räty 2011, 83-85)

3.4 Sosiaalis- emotionaaliset taidot

Sosiaalis- emotionaaliset taidot ovat niitä taitoja, joita ihminen tarvitsee pystyäkseen vuorovaikutukseen muiden kanssa ja löytääkseen oman roolinsa ryhmässä tai yhteisössä. Tähän liittyvät tunnelmaisun taidot, vuorovaikutustaidot ja havaintojen teko sosiaalisista tilanteista. (Nurmi ym. 2006, 105 -, 109) Nämä taidot kehittyvät keskilapsuudessa, mikä määritellään kehityspsykologiassa 6-7 vuoden iästä noin 12 vuoden ikään (Nurmi ym. 2006, 70).

4 TOIMINNAN KUVAUS

Toiminta maastossa kesti yhteensä kaksi päivää ja yhden yön. Lisäksi käytettiin yksi päivä alueen valmisteluun, kaksi tapaamiskertaa luokan valmistamiseen tulevaa varten ja yksi tapaamiskerta viikko leirikoulun jälkeen jälkireflektointiin.

Kirjoitin opinnäyteprosessin ajan päiväkirjaa, johon keräsin ajatuksiani opinnäyteprosessin etenemisestä ja havaintojani kaikesta siihen liittyvästä. Lisäksi pidin itse leirikoulun aja mukanani vihkoa, johon kirjoitin muistiinpanoja merkityksellisiksi kokemistani asioista. Päiväkirja toimi myös itsearvioinnin välineenä. Prosessin jälkeen tarkastelin ajatuksiani ja tavoitteitani kriittisesti ja arvioin niiden onnistumista.

”Pitkä säätötauko oli. Asioita tapahtuu ja meinasin jo heittää hanskat tiskiinkin...

...Kamat on kasattu, aikataulut lyöty viimeisen kerran lukkoon, paperityöt tehty ja huomenna kasataan alaköysirata pääkallonpaikalle. Ylihuomenna leirikouluillaan...

...Pitää muistaa pitää kiinni omasta roolista leirin johtajana, eikä puuttua ohjaamiseen (paitsi tietty vaaratilanteessa) ja pitää käytännön toiminnassa omat kädet perusasioiden äärellä. Turvallisuus, aikataulut, ruoka.

Huomenna luennoin ohjaamisesta ekaluokkalaisille vielä. En osannut ehkä ihan ajatella [apuhjaajien olevan paljon itseäni kokemattomampia]. Tähän varmaan vaikutti se, että ite koulun alottaessani olin jo kerrennyt kerätä aimo kasan ohjauskokemusta muualta. Samalla saan toisaalta itselleni haastetta siitä, että osaanko antaa oikeita neuvoja ja tyrkyttää oikeita työkaluja ja pikku jippoja apuhjaajille. Aikaa on kovin vähän.

Toinen aspekti on tietty havainnointi....

...Tarkastelen leirin toimintaa kokonaisuutena ja pyrin havainnoimaan myös yksittäisiä tilanteita. Lisäksi tarkkailen kriittisellä silmällä ryhmädynamiikan esiintuloa, mistä voisi olla hyötyä opettajalle..”

(Ote päiväkirjasta 6.5.)

4.1 Valmistelevä päivä 7.5.

Tänä päivänä rakensimme alaköysiradan ohjaajien kanssa, piilotimme geokätköilyn kätköt, tutustuimme maastoon ja palaverasimme vielä viime hetken asiat, kuten aikataulua ja kuljetuksia koskevat seikat. Opettajalla oli myös omaa ohjelmaa leirikoululle, jotka tulivat

esiin vasta tässä. Opettaja myös informoi, että on antanut oppilailleen tehtäväksi kuvata leirikoulusta videota iPadeilla, mikä piti ottaa huomioon ohjattaessa. Omaan kokemukseeni pohjaten tällaiset viimehetken muutokset ovat usein enemmän sääntö kuin poikkeus.

Ensin piti tutustua maastoon ja katsoa valmiiksi hyviä telttapaikkoja. Oppilaat valitsisivat itse telttapaikkansa, joten oli tarpeen valita useampi kohtuullinen telttapaikka, joita voi oppilaille tarjota seuraavana aamuna.

Alaköysirata rakennettiin hiukan pidemmälle aiotusta leiripaikasta, jotta leirin läheisyys ei olisi häiritsevänä tekijänä. Alaköyden rakennuksessa kesti odotettua pidempään, joten pääosa ohjaajista oli päästettävä menemään sen valmistuttua. Rakensimme radan, joka koostui useasta, puusta puulle jännitetystä köydestä, n. 30-50 cm maan pinnasta. Tehtävänä oli saada koko ryhmä ensimmäiseltä puulta viimeiselle, kenenkään koskematta maahan matkan aikana. Jokainen osio oli kiinni seuraavassa, jolloin koko matka ensimmäiseltä puulta viimeiselle oli kuljettavissa yhtäjaksoisesti. Pyrimme siihen, että rata olisi riittävän vaativa yhden ihmisen yksin läpäistäväksi, mutta riittävän helppo neljäsluokkalaisten yhdessä ryhmänä selvitettäväksi.

Piilotimme geokätköt pienemmin voimin. Kätköpaikkojen valintaa vaikuttivat kätköistä löytyvät tehtävät. Tehtävät vaativat luonnon tutkimista ja kätköjen piti siksi olla paikoissa, joissa tehtävään vaadittavia kasveja. Puustoa yms. löytyi. Lopuksi veimme varusteet läheisele opettajan talolle odottamaan seuraavaa aamua.

Kävimme myös läpi jokaisen ohjaajan tehtävät ja heitä pyydettiin esittämään oma ohjaussuunnitelmansa suullisesti vastaamalla kysymykseen ”miten aiot ohjata harjoitteen x?”

4.2 Leirikoulupäivä 8.5.

Oppilaat saapuivat paikalle bussilla, josta kävelivät muutaman sadan metrin matkan leiripaikan viereiselle peltoaukealle. Siellä heitä odottivat valmiiksi teltoittain jaetut varusteet. Kuljetuksen järjesti luokan opettaja.

Aluksi käytiin läpi turvallisuusasiat suullisesti oppilailta kysellen ja pyrkien perustelevaan kiellot ja rajoitukset. Lapset olivat jännittyneitä, mutta iloisella mielellä. Turvallisuusseikoista tärkeimmät liittyivät metsässä liikkumiseen. Lasten kanssa keskusteltaessa päädyttiin siihen tulokseen, että parhaiten haavereilta vältytään kun jokainen katsoo kaverin perään. Mihinkään ei mennä yksin, vaan aina on vähintään yhden ihmisen (mieluiten aikuisen) tiedettävä missä kukin on.

Oppilaat kantoivat varusteet metsään, suunniteltuun maastonkohtaan, missä tehtäväksi annettiin valita telttapaikka. Ohjaajat neuvoivat telttapaikan valinnassa. Kun paikka oli valittu, annettiin lupa alkaa ohjaajien avustuksella koota telttoja. Pj-teltan kokoaminen ei ollut kellekään lapsista tuttua entuudestaan, mutta se onnistui kuitenkin ohjaajan avustuksella oikein hyvin.

Telttojen pystytyksen jälkeen siirryimme takaisin aukealle, josta olimme päivän alkaneet, lämmittämään lounasta. Kummassakin teltassa oli kaksi aiemmin jaettua pienryhmää, jotka toimivat ryhminä geokätköilyssä ja ruokailuissa. Ruoka (lihakeitto valmiina, mutta kylmänä koulun keittiöstä) lämmitettiin näissä ryhmissä trangiolla, joiden käyttö ensin opetettiin koko ryhmälle, minkä jälkeen siinä opastivat ohjaajat ryhmiin jakautuneina vastuuohjaajina. Trangian käyttö oli ehkä vielä tämän ikäisille liian vaativa, sillä oppilaat eivät tuntuneet ymmärtävän täysin siihen liittyviä turvallisuusseikkoja. Lisäksi tuohon aikaan tuuli aika voimakkaasti, mikä teki ruoan lämmittämisestä tavallista enemmän tarkkaavaisuutta vaativaa. Oppilaita joutui patistamaan hyvin usein pysymään oman trangiensa luona, eikä jättää sitä

vartioimatta. Ongelmallista oli myös se, että ruoka, leivät yms. jaettiin yhdestä pisteestä, mikä sai aikaan jatkuvaa liikennettä. Mitään ei kuitenkaan sattunut ja kaikki saivat syödäkseen. Joka tapauksessa oman ruoan valmistaminen oli loppupeleissä hyvä tapa orientoida siihen, että tulevana vuorokautena joutuu ottamaan itsestään ja muista tavallista enemmän vastuuta. Ruokailun jälkeen pidettiin pieni reflektointi ja aikaa vielä kysymyksille ennen päivän ohjelmia.

Ruokailun jälkeen annettiin oma aikaa ja lisää aikaa totutella telttaan ja luontoympäristöön. Oman makuupaikan löytäminen teltasta tuntui olevan kaikille huolenaihe. Tässä telttaryhmät joutuivat heti alkuun käymään keskustelua ja ratkaisemaan yhdessä käsillä olevan haasteen. Ohjaajana tuin lapsia neuvomalla oman kokemukseni pohjalta, kuinka puolijoukkue-teltassa on helpoin majoittautua.

4.3 Geokätköily

Geokätköily on ulkoilmaharrastus, jossa etsitään toisten piilottamia kätköjä GPS-laitteen tai kartan avulla (Suomen Latu, 2014). Tässä tapauksessa kätköjen piilottajien toimivat leirikoulussa ohjaajat ja lisäksi kätköihin oli piilotettuna neljännen luokan biologian kertaukseen tarkoitettuja ryhmätehtäviä.

Geokätköily tehtiin pienryhmissä, joissa jokaisessa oli mukana ohjaaja. Oppilaat etsivät GPS-laitteisiin reittipisteiksi tallennetut kätköt, joissa oli jonkun toisen pienryhmän alkuvuikosta laatima ja opettajan laatima tehtävä. Ryhmät tekivät tehtävät ja sen jälkeen palasivat leiriin esittämään tuloksensa koko ryhmälle. Tämän jälkeen pidettiin pieni reflektio.

Oppimistehtävänä tämä oli hyvä. Oppilaat pääsivät tekemään ryhmätyötä sekä etsiessä, tehtävää tehdessä, että tulosten esittelyssä. Tämä tuki sosiaalis-emotionaalisten taitojen kasvun tukemisen tavoitetta, haastamalla ryhmän kommunikoimaan keskenään ja etsimään ratkaisuja yhteisyyden kautta. (Nurmi ym. 2006, 121-122)

Ohjaajat tarkkailivat oman pienryhmänsä ryhmädynamiikkaa ja pyrkivät havainnoimaan myös oppilaiden reaktioita toistensa toimintaan ryhmässä ja uudessa ympäristössä.

Osalla ryhmistä kului vähemmän aikaa kätköjen etsimiseen kuin toisilla, mikä ei ollut kovin hyvä. Muille piti keksiä luppoajaksi leikkimistä.

Tämän jälkeen oli omaa aikaa ja oppilaat söivät eväitä, joita oli kehoitettu varaamaan mukaan. Tämä toimi samalla päivällisenä.

4.4 Alaköysirata

Alaköysirata on elämyspedagoginen ongelmanratkaisutehtävä, jonka ratkaisuun vaaditaan ryhmän yhteistyötä. Ongelmanratkaisutehtävät ovat usein vaativia ja niissä on myös mahdollisuus tehtävän epäonnistumiseen. Ryhmällä on usein taipumus rakentaa haasteesta omanlaisensa (Räty 2011, 77), mikä voi näkyä alaköysirataa suoritettaessa esimerkiksi siinä, millaisen seurauksen ryhmä asettaa epäonnistumistilanteessa, kuten jalan koskettamisessa maahan.

Alaköysirata oli odotetusti pitkä ja haastava harjoite, niin ohjata kuin ryhmän suorittaa. Tämä johti siihen, että ryhmä sovelsi tehtävän sääntöjä itselleen sopiviksi epäonnistumisten myötä. (Räty 2011, 77)

Ilmassa oli jo tässä vaiheessa hiukan väsymystä, mikä näkyi lasten keskittymisen ajoittaisena herpaantumisena. Väsyneen ryhmän sai kuitenkin jatkamaan tehtävän suorittamista pysäyttämällä toiminnan hetkeksi ja avaamalla keskustelun tilanteesta, jotta lapset saivat aikaa pohtia mahdollisia, käyttämättä jääneitä ratakisumalleja.. Lopulta ryhmä sai harjoitteen tehtyä, ohjaajien riittävästi avustettua ja johdateltua, ja jäsenet olivat tyytyväisiä itseensä. Reflektio oli harjoitteen tärkein osa, sillä keskustelua nousi paljon ja lapset tuntuivat tehneen havaintoja omasta luokastaan ja toisistaan yllättävänkin paljon.

Ryhmädynamiikan havainnointiin alaköysirata on hyvä työkalu, mutta vaatii myös hyvän reflektoinnin ja pohdinnan herättelyä, että ryhmä pääsee yhdistämään huomioitaan luokkansa ilmapiiriin yleisesti. Tämän ikäisillä alaköysirata voisi olla helpommin ohjattavissa pienemmässä ryhmässä.

4.5 Ilta ja vanhempien vierailu

Alkuillasta vanhemmat tulivat käymään paikan päällä. Paistoimme makkaraa nuotiolla ja lapset saivat kertoa päivästänsä. Tässä kerroin myös vanhemmille hiukan itsestäni ja opinnäytteestäni ja myös lyhyesti leirin tavoitteista ja filosofiasta. Tällä ikätasolla oli hyvä että vanhemmat kävivät paikalla. Vanhempien näkeminen ja yhdessäolo ehkäisivät koti-ikävän tuntua. Vanhempien poistuttua pidettiin reflektio yhteisesti, koko leirikoulupäivää koskien.

4.6 Reflektio

Käytiin läpi päivän tapahtumia ja niistä nousseita tuntemuksia kirjoittamalla anonymisti kolmelle A3-arkille, jotka oli sijoitettu metsään. Arkeissa oli teemoina Geokätköily, Alaköysirata ja yleisteema koko päivästä. Lopuksi käytiin vähän keskustelua omista kokemuksista päivän aikana. Mikä oli kivaa, mikä ikävää jne. Miksi näin jne.

Reflektoinnissa olisi voinut painottaa enemmän hiljaisuutta ja hiljentymistä iltaa kohden. Tämä olisi voinut antaa myös oppilaille mahdollisuuden parempaan omien ajatusten miettimiseen. Toisaalta reflektion aikaisesta kuiskailusta nousi myös esiin lauseita, joista saattoi tulkita lasten tehneen huomioita toistensa toiminnasta ryhmässä päivän aikana.

Tämän jälkeen oli vapaa-aikaa ja oman teltan valmistelua yötä varten. Ohjaajien puolesta lapsia vastuutettiin omasta lämpimänä pysymisestä yön aikana kehottamalla keräämään paljon maapuuta ympäristöstä. (Kyseisellä alueella oli juuri tehty harvennushakkuu, joten puuta oli vähintäänkin riittävästi joka paikassa.) Oli myös mahdollisuus käydä saunassa opettajan talolla pienen kävelymatka päässä.

Lopuksi opettaja piti myös oman pienen hiljentymisriitin, jossa käytiin yksilötasolla läpi päivän tapahtumia ja rauhoituttiin yötä vasten. Tähän osallistuin vain tarkkailijana.

4.7 Yö

Kipinävuoroja ei jaettu, vaan pyrittiin siihen että molemmat teltat jakaisivat vuorot keskenään. Tässä autoin kysymällä kysymyksiä ja antaen jaettavaksi yhden vuoron kerrallaan. Onnistui yllättävän helposti.

Ennen nukkumaan menoa huomattiin kamiinoiden olevan aika tuhdissa varastorasvassa, mikä sai ne savuttamaan melko paljon ja telttoja piti tuulettaa hetki ennen nukkumaanmenoa. Vaaratilannetta tästä ei kuitenkaan syntynyt, mutta se aiheutti sen, että itse jouduin valvomaan läpi yön lasten vointia tarkkaillen ja kaminoiden toimintaa kuulostellen.

Yö sujui rauhallisesti ja jokainen pääsi kokeilemaan kipinässä oloa aikuisen läsnäollessa. Itse jouduin sytyttämään kamiinoita aika paljon, sillä ohjaajat lapsista puhumattakaan eivät olleet kovin kokeneita Pj-teltassa yöpyjiä. Joka tapauksessa tulet pysyivät teltoissa läpi yön ja kaikki kipinävuorot tuli käytettyä.

4.8 Lähtöpäivä 9.5.

Herätys oli ammulla klo 6.00, mutta miltei kaikki olivat jokseenkin hereillä jo ennen sitä.

Teltat purettiin välittömästi klo 6.00 jälkeen, minkä jälkeen mentiin syömään aamupalaa. Edellispäivästä, ja varsinkin lounaasta, viisastuneena aamupala oli valmis ja tein puuron halukkaille trangiassa itse. Aamupalan jälkeen siistittiin alue ja kannettiin tavarat metsänlaitaan. Kun metsä oli tyhjä ihmistavarasta, pidettiin yhteinen reflektio, jossa pyrittiin vielä jättämään ajatuksen tasolla oppilaisiin pohdinnan siementä seuraavan viikon jälkirefleksioita varten. Jälkirefleksiossa kerättiin oppilailta palautetta ja viikon aikana kypsyneitä kokemuksia toiminnallisin keinoin ja keskustellen.

4.9 Jälkirefleksio koululla

”[Meidän luokka on] semi randomi”

”Opin että metsässä ei saa huutaa”

(Otteita oppilaiden keskustelusta jälkirefletiossa)

Jälkirefleksion pidin viikko leirikoulun jälkeä Rantakylän koululla. Aloitin viemällä luokan ulos, missä avasin vapaan keskustelun siitä, mitä kukin muistaa leirikoulusta. Tämän jälkeen käitin toiminnallista reflektoinnin keinoa, jossa lapset jakautuivat taas ryhmiin, joissa olivat geokätköilyn aikana. Tehtävänä oli esittää ryhmäpantomiiimi, tai ”patsas” jostakin leirikoulun kokemuksesta tai tilanteesta. Näillä kahdella keinolla pyrin saamaan esille, mikä leirikoulusda oli lapsista mieleenpainuvinta. Miltei kaikessa nousi esiin teemoja, jotka liittyivät yöpymiseen ja metsässä selviämiseen, kuten teltta, teltan pystytys ja ruuanlaitto. Lopuksi jaoin papereita ja kyniä, joihin pyysin kirjaamaan vastaväitteitä vanhalle kansakoulun rehtorille, jonka mielestä perinteinen pulpetissa istuminen on paras tapa oppia ja käydä koulua. Näitä vastaväitteitä pyysin heitä käyttämään lavastetussa väittelyssä, jossa itse esitin kansakoulun rehtoria.

5 OPPILAIDEN KOKEMUSTEN TULKINTAA

Sekä oppilailta kerätystä palautteesta, että leirikoulun aikana tehdyistä havainnoista on tulkittavissa, että oppilaat kokivat leirikoulun aikana oppineensa uusia asioita sekä aikaisemmin luokassa opitusta, että luokastaan ryhmänä. Ympäristön vaihdos ja päivittäiselon ulkopuoliset ryhmä- ja yksilöhaasteet antoivat uusia näkökulmia omaan ja muiden käyttäytymiseen, käsitykseen omasta oppimisesta, sekä erilaisista rooleista ja ryhmadynaamisista piirteistä luokkaryhmässä.

Luonto ympäristönä koettiin jo sinänsä itseisarvoiseksi. Luontoympäristö koettiin mukavana vaihteluna ja inspiroivana ympäristönä. Lisäksi olosuhteiden muutos (liikkuminen metsässä, telttamajoitus, ruokailu yms.) koettiin osaksi leirin haastavuutta. Käytännössä tekeminen ja ympäristön tutkiminen olivat myös toistuvia teemoja. Omin käsin konkreettisesti aisoihin paneutumalla oppilaat ilmaisivat saaneensa uutta näkökulmaa luokkahuoneessa opittuihin asioihin ja kiinnittäneensä huomiota erilaisiin asioihin, kuin luokassa.

5.1 Oppilaiden kokemus ryhmässä toimimisesta

Erityisesti jälkikäteen tehdyssä reflektoinnissa oppilaat mainitsivat toistuvasti ryhmätoiminnan, yhdessä tekemisen ja kokemuksen että oli opittu jotain toisista. Jossain määrin nousi esiin myös toisten kuunteleminen ja kunnioittaminen. Samansuuntaisia viitteitä oli havaittavissa erityisesti ohjatun toiminnan ulkopuolisessa kommunikoinnissa. Monet asiaan perehtyneen silmään ilmiselvät ryhmadynaamiset rakenteet ja ongelmatkin nousivat esille lasten omista puheista.

”Onks sun pakko esittää koko ajan?”

(Lapsen kommentti toiselle välirefleksion aikana)

Voidaan siis ajatella että ainakin jollain tasolla onnistuttiin tavoitteessa herätellä oppilaita pohtimaan omia sosiaalis-emotionaalisia taitojaan ja oman luokkansa ryhmadynamiikkaa.

Leirin aikana pyrittiin keskustelemaan paljon ryhmän toiminnasta ja kannustamaan oppilaita jo toiminnan aikana pohtimaan näitä asioita. Reflektointia pyrittiin tekemään jatkuvasti toiminnan edetessä. Tämän tavoitteena oli luoda leirille ilmapiiri, joka kannustaisi lapsia puhumaan ääneen toisilleen myös ohjauksen ulkopuolella.

LÄHTEET

Benefits of connecting children with nature. Why naturalize outdoor learning environments. Nc state university 2012 PDF-dokumentti. http://naturalearning.org/sites/default/files/Benefits%20of%20Connecting%20Children%20with%20Nature_InfoSheet.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 7.10.2014.

Boud, David 1993. Using experience for learning. Open university press 8-19.

Gass, Michael, Priest, Simon 2005. Human Kinetics.

Junttila, Pirjo 2010. Pojat ja koulu. Nuorisotutkimuslehti 1/2010.

Karppinen, Seppo 2005. Seikkailullinen vuosi haastavassa luokassa. Etnografinen tutkimus seikkailu- ja elämyspedagogiikasta. Oulun yliopisto: Oulu.

Karppinen, Seppo & Latomaa, Timo 2007. Elämyksestä ja kokemukseta teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa Karppinen, Latomaa (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus 11-12

Karppinen, Seppo 2007. Elämyksestä kokemukseen ja oppimiseen. Teoksessa Karppinen, Latomaa (toim.) Seikkaillen elämyksiä, Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus 77

Lehtonen, Kai, Mäkelä, Eeva & Pulli, Kalle 2007. Teoksessa Karppinen, Latomaa (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus 127-128.

Mortlock, 1994. The adventure alternative. Milnthorpe: Cicerone Press.

Nurmi, Jan-Erik, Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen, Paula, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Porvoo: WSOY

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. PDF-dokumentti. www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perus

opetus. Ei päivitystietoa. Luettu 12.9.2014

Räty, Kimmo 2011. Elämypedagoginen ohjaaminen. Ajatuksia kokemuksellisesta oppimisesta. Lahti: Outward bound Finland 77.

LEIRIKOULU MA 5.5.- TI 6.5.2014

MA

9:00	LÄHTÖ KOULULTA
10:00	Saapuminen leiripaikalle Leirin pystytys
12:00	LOUNAS
13:00	Geokätköily
16:00	PÄIVÄLLINEN
17:00	Alakösitehtävä
20:00	Makkaranpaistoa iltanuotiolla Kipinävuorojen teko YÖ METSÄSSÄ

TI

7:00	HERÄTYS
8:00	AAMUPALA
9:00	Leirin purku
12:00	Lähtö takaisin koululle

LIITE 2(1).

Turvallisuussuunnitelma ja kartat

LIITE 2(2).

Turvallisuussuunnitelma ja kartat

LIITE 2(3).

Turvallisuussuunnitelma ja kartat